

GUTENBERG

Finska Typografförbundets organ

N:o 47 (II)

Suomen Kirjaltajaliiton äänenkannattaja

Juni 1 Kesäkuu	Prenumerationspris — Tilaushinta Helt år — Koko vuosikerta 5 m. Halft år — Puoli vuosi 3 ” Postportot inber. — Postimaksu siihen luettuna. Lösnummer — Irtonaisnumero à 30 p.	Ansvarig redaktör: Vastaava toimittaja: O. A. Nyman Adr.: Gräsviksg. 10. Osote: Ruoholahdenk. 10.	Annonspris — Ilmoitushinta Per petitrad } 25 p. Petiiti-riviltä }	8:de årgången 1900 8:s vuosikerta
----------------------	---	--	---	--

Finska Typografförbundet. Suomen Kirjaltajaliitto.

Förbundsstyrelsens meddelanden.

Förbundsstyrelsen har emottagit följande gåfvor:

Till Reservfonden från Helsingfors afd. 43 m. 23 p., från Åbo afd. 61 m. 35 p. och från Fredrikshamn afd. 2 m. 30 p.

Till „Tillfälliga utgiftsfonden“ från Åbo afdelning 4 m.

Till ombud har utsetts i Joensuu afdelning hr *G. A. Ryyänen*, adr.: Pohjois Karjalas tryckeri.

Förbundsstyrelsen.

Tiedonantoja Liittohallitukselta.

Liittohallitus on vastaanottanut seuraavat lahjoitukset:

Vararahastoon Helsingin os. 43 m. 23 p., Turun os. 61 m. 35 p. ja Haminan os. 2 m. 30 p.

„Satunnaisten menojen rahastoon“ Turun osastosta 4 m.

Asiamieheksi on valittu Joensuun osastossa hra *G. A. Ryyänen*, osote: Pohjois-Karjalan kirjapaino.

Liittohallitus.

Inträdande medlemmar. Yhtyneitä jäseniä.

Från Helsingfors afdelning: — Helsingin osastosta: 1281. Ekholm, Karl Arthur. — 1282. Johanson, Albert Ferdinand. — 1283. Barkholm, Vilhelm Alexander. — 1284. Helin, Gustaf. — 1285. Sjöroos, Aksel Ferdinand.

Från Willmanstrands afdelning: — Lappeenrannan osastosta: 1286. Nieminen, Antti. — 1287. Lyytikäinen, Alfred. — 1288. Rapponen, Jalmar.

Från Fredrikshamn afdelning: — Haminan osastosta: 1289. Jakovleff, Nikolai.

Från Tammerfors afdelning: — Tampereen osastosta: 1290. Lindholm, Felix. — 1291. Dahlström, Emmi. — 1292. Sjöblom, Hilja.

Utgående medlemmar. Eronneita jäseniä.

238. Wahlroos, K., 241. Rohn, H., 915. Johansson, K. R., 935. Wikstedt, J., 938. Apelt, R., 277. Nordling, E., på egen begäran, omasta pyynnöstä. — 914. Söderlund, E. W., 344. Paldan, H., för bristande medlemsavgifter, ei ole suorittanut jäsenmaksuja. — 992. Nikander, J. G., 1092. Helminen, Hj., döda, kuolleet.

Kontrollnämnden.

1:sta ledamotens, hr *A. Karjalainen*, Simelii tryckeri, Helsingfors.

2:dra ledamotens, herr *M. Molodkin*, Uusi Auras tryckeri, Åbo.

3:dje ledamotens, herr *Edv. Renström*, Tampereen Sanomats tryckeri, Tammerfors.

Eräs epäselvä kohta uudessa palkkaustariffissa.

Silloin, kun koko maata käsittävää palkkaustariffia laadittiin, kiinnitettiin huomio siihen että palkka työstä tulee olemaan kunkin eri paikkakunnalla vallitsevan elintarpeitten hinnan kanssa johdonmukainen. Siksi maamme kaupungit jaettiin viiteen eri luokkaan tahi niin, että työansiot esim. ensimmäisessä luokassa kohevavat 25 % korkeammaksi kuin viidennessä luokassa.

Tosin määräys tästä tariffin 2 §:ssä esiintyy sellaisessa muodossa, että sen saattaa tulkita eri tavalla. Mutta tarkotus luonnollisesti oli se, että paikalliskorotus lasketaan heti pohjahintaan, joka näin ollen muodostaa perusteen tariffin muihinkin korotuksiin nähden. Tämän asian oikeudelliseen kantaan nähden, olisi luultu, ettei se olisi natanut aihetta minkäänlaisiin väärin selityksiin isäntien puolelta. Mutta niin ei kumminkaan tapahtunut. He puolestaan seittivät asian niin, että paikalliskorotus on laskettava erikoiskorotuksena, riippumatta muista korotuksista, ainoastaan perushintaan. Saadakseen tämän määräyksen vääryyden kustannuksella selvempään muotoon kiirehtivät isäntävaliokunnan „lainoppineet“ käyttämään tuota vähemmän lakia laatimaan perehtyneen työmiehen erehdyttä hyväkseen muodostamalla tariffin loppuhäntään pykälän, jossa selvyiden vuoksi teroitetaan mieleen, että „kaikki korotukset tässä tariffissa lasketaan ainoastaan perushinnalle“.

Kuinka nurinpuolisilla tällaiset määräykset ovat, osottanevat seuraavatkin esimerkit. On työ johon lasketaan 100 %:n korotus. Kun paikalliskorotus lasketaan erikseen perushintaan, niin palkan ero tästä työstä esim. Naantalissa ja Helsingissä on ainoastaan 12 1/2 %. Kun vertaamme tätä ansiota pääkaupungin entiseen tariffiin, niin tulee kallistuneitten elantosuhteitten vaatima palkanlisäys kohoamaan O:llaan. Kaikki ne työt taas, joitten korotus nousee päälle 100 %:n, ovat nykyisen tariffin määräysten mukaan suoritettavat alle entisen tariffin hintojen. Tällaisia esimerkkejä löytyy useampiakin.

Että tämä epäkohta kaipaa pikaisinta korjausta, on luonnollista. Ehdotamme siis Helsingin osaston toimikuntaa esittämään tämän kysymyksen lähimmässä tilaisuudessa.

En oklar punkt i den nya tariffen.

Då den hela landet omfattande tariffen var under dryftande, fästes afseende därvid, att arbetslönen å de skilda orter stå i konsekvens med existensvilkoren. Därför indelades landets städer i fem särskilda klasser, eller så, att arbetslönen t. ex. å första klassen stiger med 25 % i jämförelse med klass 5.

Visserligen framträder bestämmelsen härom i § 2 af den nya tariffen i sådan form, att den kan tolkas på olika sätt. Men tanken var naturligtvis den, att den lokala förhöjningen inberäknas till grundpriset, som sådan utgör den rätta grunden för tariffens andra bestämmelser. I anseende till sakens rättsliga natur, var man

öfvertygad därom, att detta ej kunde gifva anledning till missstolkning från principalerna. Men så skedde dock ej. Principalerna förklarade saken så, att den lokala förhöjningen bör räknas som en särskild procent — oberoende af andra i tariffen ingående förhöjningar — endast till grundpriset. För att på orättvisans bekostnad förtydliga denna tvetydiga bestämmelse, skyndade principaldelegationens „lagfarna“ att anlita denna af arbetarne genom mindre lagskipningsförmåga föranledda misstag genom att i tariffens slutända ännu ytterligare skärpa minnet med en sälydande bestämmelse: „Alla förhöjningar å denna tariff räknas endast å grundpriset“. Huru orättvis en sådan bestämmelse är, torde äfven följande exemplen förtydliga. Vi ha ett arbete med en förhöjning af 100 %. Då den lokala förhöjningen ingår endast å grundpriset, så utgör skilnaden å arbetsförtjänsten t. ex. i Nådendal och Helsingfors endast 12 1/2 %. Då vi åter jämföra denna förhöjning med hufvudstadens gamla tariff, så kommer förhöjningen å den nya tariffen att stiga till 0. Alla dessa arbeten, å hvilka förhöjningen utgår öfver 100 %, måste utarbetas under gamla tariffens prisbestämmelser. Dylika exempel finnas många.

Att detta missförhållande i den nya tariffen tarfvar en snar omredigering, är själfallet klart. Vi anmoda därför Helsingfors afdelnings bestyrelse snarast möjligt upptaga denna fråga under afgörande.

Taloudellinen taistelu.

Kun vähittäisvalmistus kansojen kehittyessä historian välttämättömyyden mukaisesti oli käynyt riittämättömäksi, niin ilmaantui yksityispääoman kilpailujärjestelmään liittyneet tuotantotavat. Ja laivakulun kukoistukseen päästyä sekä kansojen keskinäisen välitysliikenteen vilkastuessa syntyi yhä uusia tarpeita.

Suuret tavaramäärät tuotteita kaikenlaatuisia oli lähetettävä kaikille maailman haaroille, ja tavarainvalmistajille näytti käyvän yhä mahdollisemmaksi tyydyttää kaikkien tilaajien vaatimuksia. Sellaisissa oloissa pidettiin kapitalistisen suurituotannon ilmaantumisen edistysakeleena. Mutta valitettavasti ei kukaan silloin saattanut aavistaa mikä ahnas hirviö tästä uudesta tuotantotavasta oli aikain kuluessa koitua; muutoin olisi kaikei ryhdytty jo alussa rajoittamaan sen toimintaa.

Lisääntyneet tarpeet ja keinottelu synnyttivät pitkän jakson uusia teknillisiä keksinnöitä, joiden avulla joukkotuotantoa joudutettiin. Mutta kauampa kesti ennenkuin vähävaraiset huomaisivat tämän järjestelmän turmiollisuuden. Vasta sitte kun ylituotanto, liikepulat ja laajalle levinnyt työnpuute ilmaantuivat, alkoi kansassa kuulua tyytymättömyyden nurinaa. Ja kun kilpailun kiihtyessä koko linjalla alettiin harrastamaan työpalkkaehtojen huonontamista, jotta sijotetuista pääomista saataisiin mitä suurin voitto, ja sitte kun jotenkin yleisesti tunnustettiin, että työvoimaa alettiin pitää vain kauppatavarana, niin koitui tuosta tyytymättömyyden nurinasta järjestetty vastalause, joka on saanut näkyväisen muodon pääasiallisesti ammattikunnissa.

Gutenberg.

Ett 500-årsminne af *L. Chr. Nielsen*.

Paino synnyttää aina vastapainoa. Kun siis yksityiskapitalistiset tuotantotavat historian välttämättömyyden kautta olivat syntyneet, niin astui myöskin työväenliike ja sosialismi kansojen talouden näyttämölle. Ilman edelläkäypää painoa ylhäältäpäin ei näillä liikkeillä olisi ollut mitään merkitystä. Juuri kapitalismi on vaarallisen kehityksensä kautta työntänyt nämä esiin.

Niin kauvan kuin se ei ainoastaan lisännyt ihmisten tarpeita, vaan myöskin teki mahdolliseksi näiden korkeampain elämän vaatimusten yleisen tyydyttämisen, täytti se kulttuuritehtäväänsä, mutta niinpian kuin kapitalismi alkoi uhata työkykyisten ja työnhaluisten ihmisten olemassaoloa, muuttui se kansojen kiroukseksi. Nykyään on se jo saavuttanut sen kehityksasteen, jossa se, seisoen koko ihmiskunnan yläpuolella, pitää ihmisiä ainoastaan oman pystyssä pysymisensä välikappaleina, kansojen hyvinvointi on siitä tykkänään sivuasias. Ja jokainen, ken uskaltaa ruveta vastustamaan tuota julmaa tyrannia, on „laillisena järjestysten vihollisena“ tehtävä vaarattomaksi, museurettava; sillä tuo röyhkeä rahakukkaron herraus on tietysti aikojen kuluessa lukuisien lakipykälien avulla tehty koskemattomaksi „pyhäksi.“

Tuon ahnaan voitostelijaisuuden luonnollisimmiksi vastustajiksi ovat katsottavat työväen ammattukunnat, jotka ovat järjestyneet siinä pääasiallisessa vaikka yksinomaissessa tarkoituksessa, että niin paljon kuin mahdollista voitaisiin estää inhimillisen työn arvon jatkuvaa alentumista.

Melkein jokainen uusi askel, minkä pääoma itsensä pönkittämisen eli lihottamisen aikomuksella ottaa, synnyttää varsinkin tehtaissa tahi muissa teollisuuslaitoksissa työskentelevissä palkalaisissa vastenmielisyyttä, ja elleivät nämä liittymällä toisiinsa varustaudu sitä vastustamaan, pääoma vähitellen painaa heitä yhä syvemmälle ja syvemmälle.

Sen vuoksi koettavat juuri sosialistit erityisellä innolla saada ammattitoveriansa järjestymään. Vaikka jokainen sosialisti kyllä tarkoin käsittää työn ja pääoman keskinäisen suhteen sekä varsin hyvin tietää, että huimassa kilpailussa ovat yksityiset yrittelijät pakoitetut koettamaan saada kaikki mielen ilmaisut tukahutetuksi, niin kuohuttaa hänen mieltään kuitenkin jokainen uusi nöyryyttävä vaatimus, jonka kapitalismi työntekijöille asettaa, vaikkei monikaan, joka ei ole sosialisti, uskalla eli tahdo edes katseellaan nyreyttä näyttää, kun on kysymyksessä palkanlennus eli työajan pitennys tahi muu semmoinen toimenpide tahi kun on ryhdytty laitamaan työstä ertottamiseen.

Sanalla sanoen, tuskin löytyy ainoatakaan sosialistia, joka ei yhtyisi ammattitoveriansa liittoon, jos sellainen on olemassa, ja joka ei koettaisi saada ammattikuntaa niin suuressa määrässä kuin suinkin mahdollista vastustusvoimaiseksi kaikkia taantumis- ja orjuutusyrityksiä vastaan.

Kapitalismin ylijohdajat käsittävät tämän myöskin aivan hyvin, ja senpä vuoksi kuuluukin, heidän riveistään aika ajoin kovia ääniä, jotka vaativat työväen ammattikuntien laillista rajoittamista tahi niiden täydellistä hajoittamista, sen tähden että ne ovat muka kokoonpannut „valtiolle vaarallisista aineksista.“ Ylemmissä kerroksissa pelätään näet, eikä syyttäkään, että aikaa voitain järkevimmät ja oikeutta harrastavat kansalaiset heidän joukostaan saattavat tulla käsittämään, että ei tuon suuren ja orjuutetun joukon tarvitse ijankaiken tyytyä nykyisen järjestelmän kehyksissä kovalla taistelulla hankkimaan jokapäiväistä leipäänsä, vaan on saatava aikaan sellainen yhteiskuntatila, jossa nykyiset pikkumaiset taistelut käyvät tarpeettomiksi.

Har du, värderade läsare någonsin tänkt öfver hvad det är som egentligen möjliggjort att bildningen under de senaste århundradena inom alla samhällets klasser, ständigt och gradvis höjt sig till sin nuvarande relativt höga ståndpunkt? Eller har du tänkt på, att det är en stor industri som möjliggör att äfven arbetaren — om viljan därtill fins — numera kan förskaffa sig kunskaper genom böcker, som det för 500 år sedan helt enkelt vore en omöjlighet för äfven den rikaste mannen att förskaffa sig om äfven viljan hade funnits?

Det är litet om denna industri och särskildt om dess uppfinnares öden, här skall berättas. Bland alla uppfinningar står väl *boktryckerikonsten* högst, därigenom att den är basis för alla andra nyare tidens uppfinningar. Hvad var väl hela det modärna industrisamhället med sina fel och sina förtjänster om icke boktryckerikonsten funnits till?

Före uppfinningen af denna konst måste den lärde för att förskaffa sig en bok mödosamt *afskrifva* densamma och därigenom erhöles endast ett *enda* exemplar. Af detta skäl växte också afskrifvarnes yrke och blef ganska stort. — Å några ställen, som t. ex. Paris, räknades utöfvarnes antal i tusendevis. Man kände dock äfven medel att på annat sätt flerfaldiga exemplaren, nämligen genom patroner, stämplor och trätaflettrycket. Af dessa var det sista det som stod boktryckerikonsten närmast och äfven kan betraktas som en direkt förelöpare för densamma. Trätaflettrycket var dock ganska primitivt, ty visserligen kunde man, då man förut skurit ut en hel sida i ett enda trästykke trycka en större upplaga, — men genom att typerna ej voro rörliga eller skiljaktliga fick man så genomgå samma omständliga process för nästa och följande sidor. Ännu existerar några af dessa gamla trätaflettryck, som dock äro mycket sällsynta och härigenom äfven synnerligen dyrbara. Just på grund af hela den metod, som användes till framställandet af detta tryck lämpade det sig naturligtvis icke för större böcker. Ett af de mest bekanta arbeten är den s. k. „*Biblia pauperum*“ (= „fattigbibeln“).

Då föddes under åren 1395—1400 — hvilket år vet man icke bestämdt — i staden Mainz vid Rhen den man som kom att göra en uppfinning, hvilken inom hela världen skulle åstadkomma en revolution, icke endast inom bokvärlden utan äfven inom industri, vetenskap, bildning o. s. v. *Johann Gutenberg* hette detta snille. Hans föräldrar tillhörde de ansedda patriciersläktena *Genschfleisch* (fadern) och *Gutenberg* (modern). Redan i unga år kom han till Strassburg i sällskap med sin fader, som tvingades att tillsammans med flera andra patricier, lämna Mainz på grund af deras deltagande i några kravaller (1411).

I Strassburg stannade han, som det vill synas, kvar. Åtminstone har man icke några underrättelser om att han lämnat staden. Äfven hans far stannade kvar tills han afled.

De första säkra underrättelser man har om Johann Gutenberg är genom några handlingar från en process, som han förde och som äro daterade 14 mars 1434. Ytterligare får man genom liknande — men från en nyare tid — så godt som alla upplysningar man har om uppfinnaren genom processhandlingar.

I Strassburg var Joh. Gutenberg guldsmed till yrket och tycks ha varit en skicklig mästare, som fullständigt stod på höjden af sin tid genom teknisk mångsidighet. Och detta behöfdes nog äfven för att kunna uppfinna boktrycket och bringa detsamma till en sådan höjd redan från början.

Han ingick på, att lära några olika personer utom stenslipning, tillverkning af speglar m. m., äfven en hemlig konst. Af en process som Gutenberg sedermera 1439 förde med arvingarna till en af dem — *Andreas Dritzehn* hette

han — famgår detta. Vidare framgår här af, att Gutenberg redan då har haft en präss, samt att redan 1436 en guldsmed, *Hans Dünne*, hos Gutenberg förtjänat c:a 625 kr. „endast på hvad som till trycket hörde“. Här af framgår ju tydligt nog, att *boktryckerikonsten måste vara uppfunnen omkring 1436*, som är det tidigaste år tryckningen nämnes.

1444 tycks Gutenberg ha lämnat Strassburg och har antagligen då flyttat till Mainz, som ju var hans födelsestad, och där han sannolikt hoppades att bättre kunna utöfva sitt yrke och föra sin uppfinning framåt mot dess fullkommande, ty just det goda var med uppfinningen att den framträdde redan från början som en fullödig konst. Det måste dock vara med denna sak huru som helst — och några säkra underrättelser om anledningen fins ej — man vet i hvarje fall att han nämnda år kom till Mainz. Efter att här förut ha upptagit ett lån, som en hans släkting gick i borgen för, kom Gutenberg i affärsförbindelse med en skicklig jurist och därefter rik och ansedd affärsman vid namn *Johann Fust*.

Detta skulle blifva Cutenbergs förlust. Mot 6% ränta upptog han två lån hos Fust, hvardera på 800 gulden. Visserligen hade långfivaren muntligen förklarat sig ej vilja ha någon ränta, men då vid medio af 1450-talet en schism uppstod mellan de två männen, lagsökte Fust Gutenberg för hela summan jämte ränta och ränta på ränta! Gutenberg förlorade sin process — och kapitalisten lade beslag på hans tryckeri.

Utän tryckeri, med tomma händer men med en oböjlig viljekraft och en stark tro till sin uppfinnings ekonomiska härkraft och framtid stod Gutenberg nu. — Han började förifrån och erhöill på annat håll ett lån och tryckeriet säkrades mot att Fust äfven kunde taga detta.

Innan Gutenberg dog flyttades tryckeriet till Eltweyl (nära Mainz) där sedermera ett par af hans släktingar — *Bechtelminze* — tryckte, sannolikt dock under uppsikt af den gamla mästaren. 1462 erhöill Gutenberg en plats i Eltweyl som hofman, hvilket väl åtminstone i någon mån torde skingrat de ekonomiska molnen, som dittills så troget följt honom — ehuru det nog kändes smärtsamt att äta furstliga nådegäfvor.

I slutet af 1467 afled Gutenberg, hvilken väl genom sin uppfinning måste betraktas som en af mänslighetens största välgörare.

* * *

Hvad boktryckerikonsten nu är, hvilken viktig faktor den är t. ex. endast genom tidningarna och böckerna, är en sak som är känd af alla. Huru yrket utvecklats sig från Gutenberg's dagar skola vi i ett par korta drag söka visa. På den tiden, då Gutenberg tryckte sina vackra två biblar, sin „*Katholicon*“ m. m. trycktes endast c:a 300 ark *om dagen*. Nu fins det rotationsprässar, hvilka trycka, skära, falska, häfta, beskära, afräkna *i timmen* upp emot 50,000. Nog skulle Gutenberg bli förvånad om han kunde stiga upp ur sin graf och se hvad hans uppfinning åstadkommit i upplysningsväg och se med hvilken utvecklad teknisk materiel det arbetas.

Tariffiasioista ulkomailia.

Brüsselin (Belgiassa) kirjaltajien lakko alkoi huhtikuun 1 p. ja kestätyään noin 4 viikoa päättyi se saman kuun 26 p:nä työmiesten eduksi. Lakko oli laaja. Alussa oli lakkolaisia 1,500, jotka kuitenkin pian vähenivät, kun sanomalehtien omistajat olivat nopeaan voitotut, ja heidän perässään seurasivat vähitellen muiden kirjapainojen omistajat, joita kaikkiaan oli 95 ja joista jo 3:nen lakkopäivän jälkeen 65 hyväksyi kirjaltajien vaatimukset. Mutta saadakseen niskoittelevatkin kirjapainot hyväksymään tariffin täytyi työmiesten tehdä muutamia myönnytyksiä. Lopputulokseksi jäi siten: 10½ tun-

Glöm ej Invalidfonden!

تينن työpäivä (ennen 11 t.) ja 3—5 pennin palkankorotus tunnilta, tuntipalkkalaisille. Sanomalehtilatojen työtuotanto aleni 4,000 neliöstä 3,750:teen.

Laskulatojen palkka korkeni 10 pennillä 1,000:lta neliöltä. Mutta Brüsselissä olikin iso kassa (50,000 Frankia) ja tämän lisäksi kertyi ylimääräisen verotuksen kautta Sihteeriviraston välityksellä kaikilta osallisilta liitoilta 20 penniä kultakin jäseneltä viikossa kahden viikon aikana myöskin melkoinen summa. Vanhemmat lakkolaiset saivat kassasta avustusta 3 mk. 50 penniä päivässä ja nuoremmat kirjaltajat sekä oppilaat noin 1:50—2:50.

Ei kuitenkaan hyvää ilman pahaa. Lakon päätyttyä jäi 300 kirjaltajaa paikattomaksi. 100 paikkaa tunnustavat Brüsseliläiset toverit tykkönnään menettäneensä ja 200:n sijalle oli hantittu miehet muualta.

*

Einsiedelmin (Schweizissä) kirjaltajain työlakko, joka kesti yhtämittaa 12 viikkoa, päättyi huhtikuun 29 p:nä työmiesten voittoon.

Mainittuna päivänä saivat kaikki kirjaltajat palata jälleen paikkoihinsa, 11-tuntisen työpäivän sijaan hyväksyttiin 10-tuntinen: palkka- ja muut työntekoehdot tulivat kaikilla kirjapainoaloilla parannetuiksi; kone-työntekijäin (kone-mestarien sisäänasettajain, kivipainajain y. m.) työnsopimukset lakkautettiin ja niiden sijaan laadittiin erityinen tariffi, ja liittoon kuulumisen on isäntien puolesta sallittu sekä lopuksi hyväksyttiin työntekijäin valitustoimikunta, joka vastedes tutkii työntekijäin valituksia.

Pääasia oli kuitenkin se, että työntekijäin ja toiminimi Benziger & kumpp:in kesken saatiin aikaan kirjallinen palkkatakasa.

„Taistelu oli kyllä kova ja vaati suuria uhrauksia. Ja vaikk'emme kaikkea saavuttaneetkaan, mitä olimme toivoneet, niin olemme kuitenkin tulokseen täysin tyytyväiset, varsinkin kun otamme huomioon sen tosiasian, että toiminimi Benziger & kumpp:in joka oli yli 100 vuotta käyttänyt rajatonta valtaa työntekijöitensä kohtaan ja oli itse laatinut lakinsa heille, täytyi miljoonineen taipua työntekijäin solidarisuuden alle, joiden kestäväisyys ja horjumattomuus meitä useinkin ihmetytti. Ei yhtäainoatakaan lakonrikkojaa ilmaantunut, eikä yksikään pettänyt asiaansa. Juuri senvuoksi uskallammekin luottamuksella katsoa tulevaisuuden vakuutettuina siitä että työtoverit eivät ainoastaan tahdo ja kykene säilyttämään sitä minkä olemme saavuttaneet, vaan myöskin uskollisina liitonjäseninä tulevat työskentelemään tulevaisuudenkin varalle“.

Näin kertoo Schweizin kirjaltajaliiton hallitus itse Sihteeriviraston kiertokirjeessä toukokuun 10 p:ltä.

*

Amsterdamissa (Hollannissa) ryhtyivät kirjapainonmistajat työstä sulkemiseen. Noin 750 kirjaltajaa oli siellä jo toukokuun alkupuolella eroitettu työstä.

Viime vuoden kuluessa oli kirjaltajat kirjapainonmistajien kanssa saaneet aikaan useita palkkasopimuksia, joiden mukaan olisi huhtikuusta lähtien pitänyt alkaa palkkojen korotus. Mutta herrat isännät muuttivatkin palkkojen korotuksen työnsuluksi. Ja tämän johdosta pyytää Hollannin kirjalt. liiton hallitus muilta liitoilta vapaaehtoista avustusta näille työstään eroitetuille tovereille.

De olika försöken att på *icke mekanisk* väg förenkla sättningen.

Efter Karl Höger

af

J. J.n.

(Forts. fr. no 10).

Vår sättkast gälde för många bland dem som grubbla öfver förenklad sättning utan mekaniska apparater, som det största hindret för deras idéers förverkligande. Man beräknade approximativt huru lång väg sättares arm pr dag vid så och så många tusen bokstäfver hade att tillryggalägga och omsatte, för att äfven icke fackmän skulle kunna sätta sig in i hvad frågan gälde, resultatet i kilometer och mil. Beräkningarna sakna icke sitt intresse. En flink tidningssättare t. ex. hvilken i genomsnitt sätter 12,000 bokstäfver pr dag måste pr år låta sin arm tillryggalägga, om man kan använda detta uttryck, en vägsträcka af 7,200,000 fot. Afståndet från vinkelhaken till kasten och åter är då beräknadt utgåra en fot. 7,200,000 fot utgör 720 geografiska mil eller detsamma som afståndet mellan Portugals vestkust och Uralbergen. Förenklingen skulle nu gå ut på, att, genom en annan placering af stilen söka förkorta denna väg. Härigenom skulle han vara i stånd att utan större ansträngning än förut hinna ett högre satskvantum.

Redan i förra århundradet framkommo synnerligen i England och Frankrike förslag till fullständig redigering af kasten, gående ut på att betydligt förminska densamma och placera de vanligast förekommande bokstäfverna närmast sättares.

Bland de män, som försökt att på denna väg förenkla sättningen, intager otvivelaktigt den franska typografen Théotise Lefevre ett bland de främsta rummen. Enligt hans uträkningar skulle, med den kast som då 1836 användes, en sättares hand vid en sats af 18,000 n (cirka 24,000 typer) tillryggalägga en sträcka af 30,243 fot, under det att, om den af honom sammansatta kasten användes, väglängden vid samma satskvantum reducerades till 27,828 fot. Detta skulle enligt hans uträkningar: på ett år = 300 arbetsdagar (9,000 n = 12,650 typer pr dag) med användande af den gamla kasten utgåra en vägsträcka af 7,461,654 fot, med hans kast åter blott 6,928,924 fot. Alltså en skilnad af 532,730 fot, hvilken skilnad han antog utgåra omkring 23 arbetsdagar.

Ett lika originellt som praktiskt förslag till omdaning af den i Amerika brukliga engelska kasten gjorde 1860 boktryckaren i Boston Thomas Rooker. Han föreslog nämligen, att man skulle placera såväl versaler som kapitäl bredvid de gemena, på det att i synnerhet de med kapitäl satta orden skulle kunna sättas lika snabbt som med gemena. För att gifva ett begrepp om den Rooker'ska kastanordningen, bifogas här nedan den mellersta delen af den, som bekant, tredelade engelska kasten.

M	N	H	O	Y	P
m	n	h	o	y	p
M	N	H	O	Y	P

Men man måste slå in på nya banor för att motarbeta den allt närmare framryckande sättmaskinen och så uppstodo de apparater, som bilda ett mellanting mellan sättmaskinen och handsättningen. Den äsigten vann många anhängare, att man kunde, istället för att låta sättares hämta stilen i facken, söka föra denna till vinkelhaken på mekanisk väg.

Den första, som praktiskt bevisade möjligheten af denna idé realiserande, var en sättares i London vid namn Millar. Han konstruerade 1870 en apparat som till hälften utförde en sättmaskins arbete. Apparaten satte blott de

gemena, normal utslutning jämte de vanligast förekommande versalerna. Allt annat såsom insättning af tecken, utslutning o. d. jämte afläggning måste sättares göra för hand. I skenor, hvilka liksom den noga polerade banan lutade starkt, voro stilarna placerade och föllo genom tryck å tangenter ned på den allt mer afsmalnande banan och därifrån i hvad som ersatte vinkelhaken. Hvad som icke fans i apparaten förvarades i en mindre kast vid sidan af densamma. Millar betecknade sin maskin, hvilken först 1874 blef allmänne bekant, som „billig sättmaskin“, hvilken beteckning den nog motsvarade, då den icke kostade mer än 300 fl., huruvida den dock hjälpte sättares att förenkla hans arbete låter jag vara osagdt.

(Forts.)

Fria ord. — Vapaita sanoja.

Har faktorn å ett tryckeri rätt att behandla sina arbetare efter eget godtycke?

Den 1 mars 1883 antog typografen A. Alex. Lindfors kondition som textsättare å den nyss startade tidningen Nya Pressen och har alt sedan dess haft anställning vid sagda tidning, samt stått vid sin kast likt ett urvärk, skötande sin plats som få, tills han den 15 sistlidne april utan vidare blef förflyttad till en annan plats som civilsättare. Han fann sig i sitt öde utan knot, särskildt som det försäkrades honom, att förtjänsterna där skulle vara ganska goda. Men häri blef det ett misstag, ty här blef förtjänsten ungefär hälften af hvad fallet varit på tidningen. Då man betänker, att en person, som en lång följd af år (icke mindre än 17) stått på tidningen och nu sedan han är gammal och arbetsförmågan själlfallet icke så stor, som för unga och vana civilsättare, kan man nog tänka huru lifvet nu käns för honom, särskildt som han är familjefar och måste därtill bidraga att försörja en gammal mor. Tyngden käns också svårare, då man betänker, att å sagda tryckeri finnes flere platser, hvilka innehafvas af yngre personer, med stora löner och lättare arbete, alt blott för att de råka vara i „smöret“. Å andra områden brukar fallet vara så, att då en person varit länge anställd i affären honom vederfares all aktning och rättvisa, samt belönas med särskilda utmärkelser och lön ställes så, att den gamle kan godt lefva, oaktadt hans krafter aftaga, men å sagda officin tyckes fallet vara alldeles motsatt. Där belönas folk icke efter förtjänst, utan endast efter hur man räkar vara i „smöret“. Och är faktorn dessutom så oförskänd mot sagda sättares, att då han sökt plats å en annan tidning, han på förfrågan af dess faktor, förklarar honom vara en „farlig“ person — förmodligen socialist, ty dessa betraktas ju som samhällsvådliga och andra grunder skulle han knappast kunna hafva, men nu är fallet det, att nämnda person icke uppträdt på annat sätt, än genomet faktorns å tryckeriet orättvisa, hvilka äro in legio. — Då inga utsikter finnas, att få en upprättelse å oftänmda sättares, så vädja vi till typografernas förening, på det den må taga hand om saken.

Vän af rättvisa.

Från förbundsområdet. Liiton alalta.

— **Helsinki.** Yhdistyksellä oli kokous toukok. 27 p:nä. Liittohallitukselta tulleen kirjelmän johdosta koskeva Turkuun perustettavan Työväen sanomalehtiyhtiön osakkeiden osto, päätettiin lähettää listat kiertämään.

Työväen yleiseen kävelyretkeen, joka pannaan toimeen Helluntaina, päätettiin ottaa miehissä osaa, ja valittiin airueiksi hrat K. Kalenius ja A. J. Jakobsson sekä lipunkantajan hra Alb.

Glöm ej Reservfonden!

Koskin varamiehiksi hrat E. Wallenius ja Hagman.

Kysymykset koko maata käsittävän yleisen tariffinvalvontakunnan asettamisesta ja yötyön kokonaan poistamisesta pantiin pöydälle, koska kokoukseen oli saapunut vain 12 jäsentä.

Seuraava kuukausikokous päätettiin pitää vasta syksyllä, koska jäseniä nykyään ei näy yhteispyrinnöt innostuttavan.

—m—

Notiser. Uutisia.

— **Gutenbergs 500-åriga födelsedag** kommer, såsom redan omtalats, att högtidligen firas i sommar i Mainz, där Gutenberg föddes och fullbordade sin stora uppfinning.

Till en början var afsikten endast, att minnet skulle firas inom en trång ram och på ett mera akademiskt sätt, men ju mera tiden framskred desto mer ökades hänförelsen, så att man beslöt, att festen skulle få en allmän karaktär och att den skulle räkka i flere dagar (den 23—26 juni).

Hufvudnumret vid festligheterna blir ett historiskt festtåg i stor stil, för hvars anordnande redan subskriberats 44,000 mark. Tåget, som skall framställa en hyllning från alla tiders och alla kulturfolks stora andar, omfattar 40 stora afdelningar. Herrar och damer ur de högre klasserna deltaga däri; deras antal uppgår till 1,400; dessutom medvärka 1,100 statister, 380 musikanter, däribland 80 till häst, skola likaledes uppträda i kostym. 40 vagnar skola användas, dragna af 700 hästar.

Förutom festtåget märkas på programmet: en akademisk fest och en kostymfest i stads-hallen, en folkfest, en stor konsert och en Rhenfärd till Bingen.

I sammanhang med festligheterna anordnas en typografisk utställning.

— **Till underfaktor** å Handelstryckeriet härst. har antagits hr *Lauri Lyytikäinen* från Kuopio.

— **Till sysloman** för nya och gamla kliniken har antagits ombrytaren å tidningen Nya Pressen hr *Axel Lindholm*.

— **Till ombrytare** för Nya Pressen har antagits typografen *Emil Holländer*.

— **Osakkeita** Turun työväen kirjapaino-osakeyhtiöön, 25 mk. kappale, voidaan merkitä takäläisen Kirjaltajain yhdistyksen huoneustossa, missä sitä tarkoitusta varten löytyy merkitsemislista.

— **Seurattavaa.** Eräessä latomossa sattui nykyään että latoja tapaturmaisesti särki yhden kehilön joka oli kiireellistä laatua. Saadakseen ajoissa valmiiksi tekivät toverit pari tuntia ylitöitä siten auttaakseen tapaturmasta kärsivää, joka tästä avusta lahjoitti Vararahastoon 5 mk. Esimerkki on etenkin siitä syystä mainittava koska tämännlaisissa tapauksissa useasti tapahtuu että avustajille vaivan palkkioksi tarjotaan päihdyttäviä juomia.

— **Typografiska föreningen i Stockholm och det nya tariff-förslaget.** Föreningen hade lördagen den 7 april ett mycket talrikt besökt sammanträde, hvarvid bl. a. förekom tariffkommissionens förslag till ny tariff för sättare. Efter ett par timmars liflig diskussion antogs också detta förslags 1:a §, mom. 1 o. 2, hvarigenom såsom grundprincip fastslogs *veckolönssystemet*. För slutbehandling af tariff-förslaget ajournerades sammanträdet till torsdagen den 12 april, då förslaget i dess helhet blef i hufvudsak god-

känt. Bland dess bestämmelser förekomma följande:

Minimiveckolön för utlärd sättare 25 kr. jämte 15 proc. lokaltillägg, som utbetalas vid hvarje kvartals slut eller vid typografs afflyttning från platsen.

Daglig arbetstid 9 timmar.

Öfvertidsarbete betalas med 50 proc. de första två timmarna efter ordinarie arbetsdagens slut samt å helgdagar till kl. 5 e. m.; därefter och för söndagar samt efter kl. 5 e. m. å helgdagar 100 proc. — Sammanräknade öfvertiden pr vecka och sättare får ej öfverstiga 15 timmar. (För tryckare 20 timmar).

Ömsesidiga uppsägningstiden är 14 dagar.

Nuvarande veckolöner, mellan 25 och 30 kr., höjas med 5 proc.

I maskintryckarnas tariff äro bestämmelserna om veckolön, arbetstid, öfvertidsbefalning, uppsägningstid m. m. lika med de motsvarande i sättaretariffen. Dessutom förekomma bestämmelser angående betalning för förlappningar, för skötande af gas- eller fotogenmotor (3 kr. extra pr vecka), olycksfallsförsäkring (2,000 kr. pr arbetare) o. s. v.

Tarifferna, som gälla för så väl manliga som kvinnliga typografer, äro afsedda att träda i kraft den 1 jan. 1901. Förslagen gå nu i första hand till typografernas förbundsstyrelse, hvarefter de öfverlämnas till hrr boktryckare.

— **Brist på tidningspapper.** Efter hvad pariser-tidningen „Presse Internationale“ berättar, börjar i London, såsom en följd af kriget, uppstå en kännbar brist på tidningspapper. Priset på detsamma lär redan stigit 20—40 %. I följd af tidningarnas enormt stegrade behof kunna pappersbruken, trots ansträngande af alla krafter, icke tillfredsställa det plötsligt ökade behofvet. Såsom försvarande omständighet tillkommer, att i följd af sista sommars ogynnsamma väderlek minskades tillförseln af trä från Sverige och Norge och upphörde alldeles från Nord-Amerika. Hvilka tal det rör sig om visar följande exempel. Den dagliga 8 stora foliosidor starka Londontidningen „Daily Mail“ hade före kriget en upplaga af 620,000 ex. Nu säljes af bladet dagligen 1,052,000 ex. Under november lär allt som allt afsatts 27,350,000 ex. Och dock är denna måhända icke den mest spridda Londontidningen. Om kriget ännu skulle vara en längre tid och upplagorna hålla sig i samma höjd eller måhända ännu mera ökas, så kunde kanske Londons tidningstryckerier stå inför den eventualiteten att sakna papper. De engelska tidningsförläggarna hafva emelertid efter hvad som sports redan vänt sig till utlandet och till priser, betydligt öfver de normala, införskrifvet det väntade behofvet motsvaranda kvantiteter.

— **I Frankrike** räknades för första månaden på det nya århundradet 65 sträjker med 20,578 deltagare. De flesta sträjkerne falla inom textilindustrin. Vid 41 sträjker var det fråga om löneförhöjning, vid 5 om förkortning af arbetstiden. Af de inom månaden afslutade sträjkerne blefvo: 13 till arbetarnas fördel, 26 ändades genom kompromiss och 18 blefvo resultatlösa.

— **Huru skrifer man årtalet 1900 med romerska siffror?** Akademien i Paris har besvarat denna fråga så, att man kan skriva såväl MDCCCC som MCM, dock är det sista att föredraga vid präglning af mynt, medaljer o. d.

— **Lättnad i arbetet för kvinnor.** Den 1 jan. detta år trädde i England The Shop Scat Akt i kraft, hvarigenom arbetsgifvarna förständigas, att där kvinnor användas i arbete, lämna dem tillfälle att under arbetet sätta sig ned, genom att tillhandahålla föreskrifna bänkar med plats för 3 personer. Underlåtenhet att ställa sig detta till efter rättelse är belagd med bötesstraff af för första gången ända till 150 mk.

— **Bibelförläggarna i Amerika** befinna sig för närvarande i en svår kris. Förlagsbokhandlare, som uteslutande befatta sig med religiös litteratur, hafva låtit trycka den heliga skrift i sådana oerhörda stora upplagor, att priset pr ex. blott är några ören; de ligga i stora massor på lager och finna inga köpare. Det är en slags bibelkrasch. De amerikanska förläggarna slöto sig tillsammans till ett syndikat för att undgå ruin — men förgäfvades. Då hoppades de att med Englands hjälp blifva befriade ur sitt betryckta läge, men detta visade sig lika resultatlöst. I England existerar nämligen ett bibelmonopol; universiteten i Oxford och Cambridge hafva uteslutande privilegium att trycka och förläggare bibeln.

— **Statstryckeriet i Washington.** Den nya byggnad i Washington där statsstryckeriet är inrymdt har en höjd af 7 våningar och är försedd med 12 elektriska hissar, som löpa i trummor, beklädda med glaseradt tegel. I händelse af eldsvåda finnas 4 stora trappor med reservutgångar. Alla prässar drivas med elektricitet. De större hafva sin egen motor; strömmen fås från en kraftstation i närheten.

— **Alltid praktisk.** Den nyaste uppfinningen till befordrande af konst och litteratur — det är en amerikansk tidning som har ordet — är kjortor med pappersinlägg af sju lösa blad öfver hvarandra, af hvilka man dagligen bortrifer ett för att alla dagar kunna ha ett rent skjortveck. Uppfinnaren af detta praktiska plagg låter på baksidan af hvarje blad trycka en högst spännande novell med fortsättning. Har nu läsaren af en dylik skjorta en gång begynt läsa historien, så kan han ofta icke vänta med den efterlängtda fortsättningen till nästa dag, utan rifver undan bladen redan innan det vore nödigt, hvarigenom åtgången af dessa skjortveck så stegras att patentinnehafvaren endast med stor möda kan tillfredsställa den ökade efterfrågan.

— **I utrikes sig hedrande finne.** Från Hudiksvall i Sverige skrives till Sv. Typ.-Tidn. följande:

Hit ankom för omkring 3 veckor sedan finske typografen *August Lindström*, en lång grofbygd karl, och anhöll som vanligt om pänninghjälp, emedan han ej var med i kassan. Här lämnas sällan kontanter, utan erhöi han i stället en matpolett till härvarande goodtemplarmatsal, med löfte om logi på kvällen, hvarvid han förklarade, att han häst ville ha pänger i stället för logi, emedan han var behäftad med „smäkryp“. Detta lyckades dock ej, utan fick han sedan en logipolett. Några dagar efter kom frun, hvilken innehade logiet, och „sade upp“ oss. Den sista typen, nämde Lindström, hade nämligen burit sig svinaktigt åt, sade hon. Kommit dit full på kvällen och skällt på sina kolleger, som inte ville ge honom några pänger. (Dessa skulle naturligtvis begagnas till bränvin; historien om „smådjuret“ förklarade frun vara osanning, utan var detta ett försök att få bränvinspänger.) Maten hade han kastat på en son till henne, som låg i en soffa, under det han i öfrigt lefde röfvare och förklarade, att han skulle visa sig vara herre i huset. Till slut hade han slagit sönder ett bord. De innevarande voro under detta lif uppskrämda och vågade sig ej på att köra ut honom.

Slutet på visan var, att nu blef det slut med logiet för luffande typer, som komma till Hudiksvall; de få nu anlita polisens hjälp för att få natthärberge. På samma gång vilja vi uppmana kollegerna på andra platser att ej glömma bort nämde individ; efter hvad vi sedermera erfarit, lär det ej varit första gången han burit sig illa åt.

Helsingissä 1900.

J. Simeliusen perillisten kirjapaino osakeyhtiö.